

Remissyttrande: Ändamålsenliga säkerhets- och strålskydds krav för utvinning och anrikning av kärnämnen

Norrbottens Kommuner är ett förbund som ägs av de fjorton kommunerna i länet. Norrbottens Kommuner är inte formellt utsett som remissinstans för betänkandet men har valt att avge yttrande eftersom frågan är angelägen för samtliga kommuner i länet.

Sammanfattning

- Norrbottens Kommuner avstyrker de föreslagna inskränkningarna i det kommunala vetot gällande uranbrytning
- Förslaget att inte klassa uranbrytning som kärnteknisk anläggning innebär att kommunfullmäktiges tillstyrkan inte längre krävs vid beslut om utvinning av kärnämnen
- Vid en ändrad definition av en kärnteknisk anläggning behöver miljöbalken kompletteras med en tydlig bestämmelse som garanterar det kommunala vetots fortsatta giltighet
- Promemorian saknar en saklig motivering till varför det kommunala vetot bör avskaffas och redogör inte för behovet av en inskränkning av det kommunala självstyret enligt proportionalitetsprincipen i 14 kap. 3 § regeringsformen
- Promemorians bedömning att kommunerna, även utan det kommunala vetot, skulle kunna utöva inflytande genom plan- och bygglagen (PBL 2020:54) är missvisande
- Norrbottens Kommuner avvisar all oproportionerlig inskränkning av det kommunala självstyret eller planmonopolet

Allmänna synpunkter

De naturresurser som utvinns och förädlas i Norrbotten bidrar väsentligt till Sveriges ekonomiska utveckling och EU:s långsiktiga försörjningstrygghet. I länets kommuner finns en stark vilja att fortsätta bidra till såväl Sveriges som EU:s utveckling.

För att dessa behov ska kunna mötas på ett hållbart sätt krävs att kommunernas förutsättningar att planera och driva utveckling stärks. Till detta behöver den lokala demokratin, som bland annat tar sig uttryck i det kommunala planmonopolet, värnas. Frågor som miljö, mineralutvinning, energiförsörjning, infrastruktur och industriell utveckling är centrala i detta sammanhang och har stor betydelse för Sveriges välstånd och EU:s långsiktiga säkerhet.

Norrbottens Kommuner avvisar därför all oproportionerlig inskränkning av det kommunala självstyret eller planmonopolet.

En anläggning för utvinning av kärnämne ska inte vara en kärnteknisk anläggning (kap. 3.1)

Promemorian föreslår att anläggningar för utvinning av kärnämnen inte längre ska klassas som kärntekniska anläggningar enligt lagen om kärnteknisk verksamhet, lagen om finansiering av kärntekniska restprodukter och lagen om ansvar och ersättning vid radiologiska olyckor.

Norrbottens Kommuner avstyrker förslaget då det inskränker det kommunala självstyret genom att i praktiken avskaffa det kommunala vetot, tillsammans med det parallella förslaget om att upphäva förbudet mot uranbrytning.

Om utvinning av uran inte betraktas som en kärnteknisk anläggning kommer inte heller bestämmelserna i 17 kap. 6 § miljöbalken (MB) att vara aktuella för tillämpning i samband med tillståndsprövning, enligt lagen om kärnteknisk verksamhet. Detta skulle innebära att kommunfullmäktiges tillstyrkan inte längre krävs vid beslut om utvinning av kärnämnen. Denna konsekvens ser Norrbottens Kommuner som en oförsvarbar och i utredningen inte nog motiverad försvagning av det kommunala självstyret.

Eventuella ändringar som innebär att uranbrytning inte ska betraktas som en kärnteknisk anläggning behöver åtföljas av en tydlig bestämmelse i miljöbalken som garanterar att det kommunala vetot fortsatt gäller.

Tidigare förslag om att ta bort förbud för brytning av uran

Promemorian "Att åter möjliggöra utvinning av uran" har föreslagit en ändring i 17 kap. 1 § MB om regeringens tillåtlighetsprövning av anläggningar där ämnen som kan användas för att framställa kärnbränsle bryts. Förslaget innebär att

det kommunala vetot skulle styras av de verksamheter som prövas enligt kärntekniklagen och minska kommunernas inflytande över beslut om uranbrytning.

Norrbottens Kommuner delar SKR:s bedömning att den föreslagna ändringen skulle inskränka det kommunala vetot. Detta eftersom ett borttagande av regeringens tillåtlighetsprövning leder till att kravet på tillstyrkan från kommunfullmäktige enligt 17 kap. 6 § MB upphör. Nuvarande ordning bör därför kvarstå, där regeringen även fortsatt har obligatorisk tillåtlighetsprövning för verksamheter med uranbrytning.

Det kommunala självstyret och ansvaret för fysisk planering

Det kommunala självstyret regleras i 1 kap. 1 § regeringsformen (RF) och får inte inskränkas mer än vad som är proportionerligt enligt 14 kap. 3 § i samma lag. Norrbottens Kommuner anser att förslaget inte tillräckligt motiverar behovet av att avskaffa det kommunala vetot och åtgärdens proportionalitet.

Om kommunernas rätt att påverka beslut om kärnämnesutvinning försvagas så minskar deras inflytande över markanvändning, miljö, hälsa och sociala frågor. Utvinning av kärnämnen kan även påverka dricksvatten som är en kritisk lokal resurs med ett begränsat juridiskt skydd. Brytning av uran medför långsiktiga risker för förorening av vatten, livsmedelsförsörjning och miljön i stort.

Kommunernas planmonopol är en grundläggande del i det kommunala självstyret. De aktuella förslagen riskerar att begränsa detta, särskilt när områden med kärnämnesfyndigheter kan pekas ut som riksintressen. Promemorians bedömning att kommunerna i stället skulle kunna utöva inflytande genom planarbete enligt plan- och bygglagen (PBL 2020:54) är missvisande. Enligt 11 kap. 10–11 §§ PBL ska länsstyrelsen överpröva och upphäva detaljplaner som inte tillgodoser ett riksintresse enligt 3 eller 4 kap. i miljöbalken. Regeringen kan dessutom kräva att en kommun antar, ändrar eller upphäver en detaljplan för att tillgodose ett riksintresse.

Det kommunala vetot mot uranbrytning är en förutsättning för den lokala demokratin och acceptansen bland befolkningen. I grunden handlar det om att beslut som påverkar kommuninvånarna ska fattas med den lokala kännedom som finns i kommunerna för att värna en hållbar livsmiljö och välfärd i samklang med nationella intressen.

För Norrbottens Kommuner

Birgitta Larsson, ordförande